

Βυζαντινομουσικολογική Ημερίδα: Το Παναρμόνιο του Κ. Α. Ψάχου

Η βυζαντινομουσικολογική ημερίδα: Το Παναρμόνιο του Κ. Α. Ψάχου οργανώνεται από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ με την ευκαιρία της επετείου των 25 ετών από την ίδρυσή του.

Ο Ψάχος, με καταγωγή από την Κωνσταντινούπολη, εγκαταστάθηκε στην Αθήνα κατά το τέλος του 19^{ου} αι. και πρωτοστάτησε στην προώθηση της μελέτης και διδασκαλίας της Βυζαντινής Μουσικής. Έχοντας εξασφαλίσει χρηματοδότηση, από την Εύα Πάλμερ-Σικελιανού και από σχετικό έρανο, παραγγέλνει μεταξύ 1922 και 1924 και επιβλέπει την κατασκευή τριών οργάνων, ενός μεγάλου σε τύπο "Orgel" και δύο μικρών σε τύπο «Αρμονίου», που κατασκευάζονται και παρουσιάζονται στο Oettingen της Γερμανίας. Από αυτά τα δύο Αρμόνια μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα και κατά καιρούς χρησιμοποιήθηκαν σε εκδηλώσεις, κυρίως κατά τις «Δελφικές γιορτές». Σήμερα το μικρότερο έχει συντηρηθεί και βρίσκεται στο μουσείο του ΚΕΕΛ της Ακαδημίας Αθηνών, ενώ το δεύτερο φυλάσσεται στην Εοτία Νέας Σμύρνης και χρήζει συντήρησης.

Το μεγάλο Παναρμόνιο χρησιμοποιήθηκε το 1926 σε συναυλίες και παρουσιάσεις του έργου του Ψάχου στη Γερμανία. Παρόλο που είχε εξοφληθεί, έμεινε εκεί, καθώς οι τεχνικές δυσκολίες και τα έξοδα μεταφοράς του ήταν δυσβάστακτα. Είναι στην ουσία ένα εκκλησιαστικό Όργανο, ένα "Orgel", όπως το ονομάζει σε ένα δημοσίευσμά του ο ίδιος, και λειτουργεί με αυλούς. Η ιδιαιτερότητά του βρίσκεται στο ότι μπορεί να παίξει μια πλούσια σειρά από ασυγκέραστα διαστήματα, κατάλληλα να αποδώσουν την ελληνική λειτουργική μουσική της βυζαντινής περιόδου, της οποίας χαρακτηριστικό είναι η μεγάλη ποικιλία μικροδιαστημάτων. Η λειτουργικότητά του στην πράξη και στη διδασκαλία αμφισβητήθηκε από την αρχή, ωστόσο δεν υπήρξε και κάποια εκτεταμένη περίοδος δοκιμής του, ώστε να προκύψει και κάποιος καλά εκπαιδευμένος στο χειρισμό του μουσικός. Είναι όμως αδιαμφισβήτητη η αξία του, τόσο ως ιστορικού κειμηλίου που συνδέεται με μεγάλες προσωπικότητες, όπως ο Κωνσταντίνος Ψάχος και η Εύα Πάλμερ-Σικελιανού, όσο και ως τεχνολογικό επιτεύγματος για χρήση στη Θεωρία και Πράξη της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Να σημειωθεί πως ο Ψάχος τιμήθηκε ως εφευρέτης για το σχεδιασμό και τη διευθέτηση στο πληκτρολόγιο των πολλών πλήκτρων που απαιτούνταν για την κάλυψη των 41 δικής του επιλογής διαστημάτων ανά οκτάβα.

Ενώ μέχρι πρόσφατα το Παναρμόνιο εθεωρείτο χαμένο (μάλιστα κυκλοφορούσε η φήμη πως καταστράφηκε στους βομβαρδισμούς του Β' Παγκοσμίου πολέμου), εντοπίστηκε ήδη σε άριστη κατάσταση και πλήρη λειτουργικότητα στην Γερμανία, στην κατοχή του Karl Göckel.

Στην παρούσα ημερίδα, που πραγματοποιείται στην αίθουσα Δημήτρης Μητρόπουλος του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών, διακεκριμένοι μουσικολόγοι παρουσιάζουν την πολυδιάστατη ιστορία γενικά μεν των «πνευματικών» (δηλαδή αεροφώνων) Οργάνων, που ανάγονται στην

αρχαία ύδραυλη, αλλά και του βυζαντινού «Όργανου», ειδικότερα δε και του Παναρμονίου του Κ. Α. Ψάχου· η όλη εκδήλωση θα ολοκληρωθεί με συναυλία βυζαντινής μουσικής από τον χορό ψαλτών «Οι Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης» και τη χορωδία του Πατριαρχείου Ρουμανίας «Θρόνος».

Η ημερίδα υποστηρίζει ακαδημαϊκά την ήδη διαρκούσα σύντομη εκ μέρους του ΤΜΣ του ΕΚΠΑ απόπειρα απόκτησης του Παναρμονίου του Κ. Α. Ψάχου: πέρα από τη μουσειακή του αντιμετώπιση, είναι πολύ ισχυρός ο συμβολισμός της επανεμφάνισης και της χρήσης του Παναρμονίου, καθώς ενσαρκώνει τον απόηχο της λαμπρής παλαιάς για την Ανατολή παράδοσης των βυζαντινών Οργάνων. Η Ελλάδα θα μπορεί να έχει πλέον ένα δικό της Όργανο, κατασκευασμένο για να παίζει τη μουσική της δικής της βυζαντινής και δημοτικής παράδοσης, αφού είναι γνωστό πως τα ευρωπαϊκά συγκερασμένα όργανα αδυνατούν να ανταποκριθούν στις κλίμακες της ελληνικής παράδοσης. Όταν μάλιστα γίνει προσιτό και γνωστοποιηθεί ο φυσικός ήχος του, δεν αποκλείεται περαιτέρω διάδοση με αντίγραφα οργάνων, καθώς και επιρροή στο οργανολόγιο, σε νέους εκτελεστικούς ρόλους και σε διαμόρφωση ειδικού ρεπερτορίου.

Οργανωτική & Επιστημονική Επιτροπή του συνεδρίου:

Αχιλλέας Χαλδαιάκης, Καθηγητής-Πρόεδρος ΤΜΣ ΕΚΠΑ

Παύλος Σεργίου, Επίκ. Καθηγητής ΤΜΣ ΕΚΠΑ

Δημήτρης Μπαλαγεώργος, Αν. Καθηγητής ΤΜΣ ΕΚΠΑ

Θωμάς Αποστολόπουλος, Αν. Καθηγητής ΤΜΣ ΕΚΠΑ

Φλώρα Κρητικού, Επίκ. Καθηγήτρια ΤΜΣ ΕΚΠΑ

Το Παναρμόνιο του Κ. Α. Ψάχου
ημερίδα & συναυλία

Αθήνα, Παρασκευή 14 Οκτωβρίου 2016
ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ - Αίθουσα Δ. Μητρόπουλου

15:30- 16:00	Προσέλευση και υποδοχή συμμετεχόντων
16:00-16.30	Χαιρετισμοί: Θάνος Δημόπουλος, Πρύτανης ΕΚΠΑ-Ελένη Καραμαλέγκου, Κοσμήτωρ Φιλοσοφικής Σχολής ΕΚΠΑ-Αχιλλεύς Γ. Χαλδαιάκης, Πρόεδρος ΤΜΣ ΕΚΠΑ
Συνεδρία 1	Προεδρείο: Μίλτος Λογιάδης, Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου
16.30 – 16.50	Νίκος Μαλιάρας, Καθηγητής ΤΜΣ ΕΚΠΑ <i>Ένα μουσικό όργανο ως αντικείμενο πολιτικής και θεσμικής διαμάχης μεταξύ δύο μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων στον 9^ο αιώνα</i>
16.50 – 17.10	Χάρης Ξανθουδάκης, Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου <i>Ο Ισαάκιος Αργυρόπουλος και το Όργανον</i>
17.10 – 17.30	Καίτη Ρωμανού, Καθηγήτρια ΤΜΣ ΕΚΠΑ-European University Cyprus <i>Πληκτροφόρα όργανα για την διδασκαλία της Οκτώηχου</i>
17.30 – 18.00	Συζήτηση – Ερωτήσεις στους Εισηγητές της Συνεδρίας 1
18.00 - 18.30	Διάλειμμα - Καφές
Συνεδρία 2	Προεδρείο: Αχιλλεύς Γ. Χαλδαιάκης, Καθηγητής ΤΜΣ ΕΚΠΑ
18.30 – 18.50	Μάρω Κ. Παπαθανασίου, Ομότιμη Καθηγήτρια ΕΚΠΑ <i>Κ. Καραθεοδωρή, Κ. Ψάχος και η Βυζαντινή μουσική</i>
18.50 – 19.10	Δημήτρης Ε. Λέκκας, τ. ΣΕΠ ΕΑΠ <i>Όταν μιλούν οι αριθμοί</i>
19.10 – 19.30	Θωμάς Αποστολόπουλος, Αν. Καθηγητής ΕΚΠΑ <i>Το Παναρμόνιο και η Βυζαντινή Οκταηχία</i>
19.30–20.00	Συζήτηση – Ερωτήσεις στους Εισηγητές της Συνεδρίας 2 - ΛΗΞΗ ΗΜΕΡΙΔΑΣ
21.00 –23:00	Συναυλία: «...μετάρσια, πτερωτά...»: ΑΓΓΕΛΟΙ Χορός Ψαλτών «Οι Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης» (χοράρχης Αχιλλεύς Γ. Χαλδαιάκης) & Χορός Ψαλτών του Πατριαρχείου Ρουμανίας «Θρόνος» (χοράρχης αρχιδιάκονος Mihail Buca)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΑΥΛΙΑΣ

«...μετάρσια, πτερωτά»: Άγγελοι

- ✓ *Αντίφωνα εις την Σύναξιν των Ασωμάτων*, ήχος πλ β' *Αινείτε τον Κύριον εκ των ουρανών* {επιλογή στίχων}, μέλος Νικηφόρου Ηθικού (τέλη 13^{ου} αι.), εξήγηση Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος († 1840)
- ✓ *Αναστάσιμα Ευλογητάρια*, ήχος πλ α', μέλος Ιωακείμ Βιζύης του Σαλαμπάση († 1720), εξήγηση Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη
- ✓ *Μεγάλη Δοξολογία*, ήχος β', μέλος Γερμανού Νέων Πατρών (2^ο μισό 17^{ου} αι.), εξήγηση Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος († 1840)
- ✓ *Ασματικό Τρισάγιο*, ήχος πλ δ', μέλος [Γεωργίου] Λαλούτζου, εξήγηση Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος († 1840), προσαρμογή στα ρουμανικά Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη
- ✓ *Εκλογή εις την εορτήν των παμμεγίστων Ταξιαρχών Μιχαήλ και Γαβριήλ*, ήχος πλ β' *Αινείτε τον Κύριον εκ των ουρανών* {επιλογή στίχων}, μέλος Νικολάου μοναχού Δοχειαρίτου (1^ο μισό 19^{ου} αι.)